

I na kraju ovoga broja nalazimo tekstove: Pravila Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije „Tkalčić“, Ljetopis Društva, Popis društvovnih članova, Popis svjetloписа, Kazalo osoba, mjesta i pojmova, Pregled sadržaja te Ispravci pogrešaka u 14. broju godišnjaka „Tkalčić“.

Ivanka Magić

Babić, S., *Arhivi i arhivsko gradivo znanstvenih institucija*. Doktorska disertacija. Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2010. 235 str.

Stručni nadzori obavljani nad gradivom arhiva znanstvenih institucija tijekom 2005. i 2006. godine potaknuli su djelatnicu Hrvatskog državnog arhiva Silviju Babić, da se dublje posveti problemu očuvanosti one vrste gradiva koje govori o hrvatskoj znanosti kao društvenoj aktivnosti. Osim što je u državnim arhivima u Hrvatskoj, kao i u Hrvatskom državnom arhivu, zabilježen mali broj fondova znanstvene provenijencije, u nadzorima je uočeno da je stanje arhiva samih znanstvenih institucija vrlo loše, pa je njihovo gradivo zbog necjelovitosti, nesređenosti i neevidentiranosti uglavnom nedostupno. Cilj istraživanja kojim je autorica obuhvatila 48 stvaratelja, instituta i znanstvenih zavoda na području Zagreba i Zagrebačke županije, a u nadležnosti HDA, bio je ustanoviti stvaran položaj i stanje gradiva ustanova koje pokrivaju znanstveno područje djelatnosti te predložiti rješenja za primjenu ispravnih načina upravljanja zapisima i vrednovanja gradiva. Istraživanje je donijelo poražavajući rezultat: zapisi koji svjedoče o znanstvenoj djelatnosti toliko su slabo očuvani, da bi povijesna rekonstrukcija toga područja bila nemoguća bez zapisa stvaratelja s područja uprave. Babić je nastojala obuhvatiti sve okolnosti koje su dovele do takvog stanja: zakonodavni i normativni okviri, društvene i gospodarske okolnosti, institucionalna tipologija organizacija, vrste i intenzitet veza s upravnim i drugim tijelima te okvir društvene i političke uloge znanstvene djelatnosti u funkcioniranju društva.

Na više mjesta naglašava se neispravno javno mišljenje, ali i stav samih zaposlenika znanstvenih institucija, da su bitni rezultati, a ne i popratna i pomoćna dokumentacija koja pokazuje znanstvenu djelatnost i procese u cjelini. Međutim, za loše je stanje odgovorna i arhivska služba, jer u akvizicijskim politikama arhivskih ustanova prvo mjesto zauzimaju fondovi iz područja uprave i pravosuđa, dok nedostaje svijest o važnosti dokumentacije znanstvenih ustanova. Uz sve to, upravljanje zapisima tek u novije vrijeme dobiva jasnije zakonodavne okvire, a usprkos neodgovarajućim propisima, znanstvene ustanove nisu same razvile instrumente za praćenje znanstvenog i poslovnog procesa. Takav se pristup konačno počinje mijenjati, ali je još poprilično udaljen od sustavne brige za zaštitu ove vrste arhivskoga gradiva.

Sadržajno je rad podijeljen na šest poglavlja: I. Uvod, II. Povijesni pregled hrvatskih znanstvenih zapisa - predinstitucionalno razdoblje, III. Institucionalno razdoblje, IV. Upravljanje gradivom znanstvenoga područja, V. Moguće perspektive i prijedlozi, VI. Zaključak. Ova se poglavlja mogu još podijeliti na dvije velike cjeline: prvu cjelinu čini pregled povijesti i konteksta brige za znanstvene zapise, a drugu pregled sadašnjeg stanja, pregled rješenja u drugim zemljama te prijedlozi mogućih rješenja za hrvatske prilike. U prvoj se cjelini donosi pregled najstarijih institucija čije bi

se gradivo očekivalo u pohrani (pri čemu autorica naglašava evidentan manjak izvora), pregled broja i stanja arhivskih fondova koji se tiču znanstvene djelatnosti, a sačuvani su u arhivskim i drugim sličnim ustanovama te tipologija i struktura današnjih tijela i ustanova koje se bave znanstvenom djelatnošću. Pri tome autorica razlikuje upravne strukture koje se brinu o znanstvenom području na području RH, organizacije koje operativno upravljaju znanstvenom djelatnošću, kriterijima i mehanizmima raspodjele sredstava te „čiste“ znanstvene ustanove (samostalni instituti, zavodi, istraživački centri, fakulteti). Druga velika cjelina donosi primjere iz svjetske prakse (sveučilišta Berkeley i Westminster, kanadska praksa, australska praksa te norma za upravljanje zapisima ISO 15489), kao uvod u poglavlje o stanju znanstvenoga gradiva u RH.

Pregled povijesti konteksta i brige za znanstvene zapise Babić započinje kratkim prikazom razvoja institucionalizirane znanosti kroz vrijeme, počevši od drevnih civilizacija do našeg vremena. Nakon toga dotiče se zapisa u nekoliko hrvatskih samostana u kojima su se, kao što je uostalom slučaj u čitavoj Europi, počeli prikupljati, prepisivati, obrađivati i pohranjivati znanstveni zapisi. Ujedno donosi i pregled hrvatskih znanstvenih radnika i njihovih djela do vremena nakon Preporoda. Potom detaljno navodi znanstvene časopise koji su u Hrvatskoj izlazili od polovice 19. stoljeća do danas, naglašavajući pritom važnost prvih znanstvenih časopisa, budući da je izvorno arhivsko gradivo s područja znanosti iz toga vremena slabo sačuvano (proučava nastanak, značaj, duljinu i ravnomjernost izlaženja te uređivačku politiku časopisa). U cjelini „Arhivsko gradivo za povijest znanosti: postojeći izvori“ navodi fondove državne uprave onih stvaratelja koji su utjecali na znanost (fondovi što se čuvaju u HDA), donosi pregled fondova s užeg područja znanosti (fondovi u HDA i u šest državnih arhiva) te opis i podatke o osobnim arhivskim fondovima znanstvenika. U poglavlju o povijesnom razvoju institucija autorica je obradila najstarije i najznačajnije hrvatske znanstvene institucije te je za neke dala i informacije o sačuvanosti arhivskoga gradiva. Ova prva veća cjelina disertacije zaokružena je tipologijom stvaratelja za znanstveno polje djelatnosti. Stvaratelji su podijeljeni u četiri skupine, a podjela je popraćena grafikonima te prikazom topografskog smještaja sjedišta znanstvenih institucija.

Druga velika cjelina počinje primjerima upravljanja gradivom znanstvenog područja i znanstvene provenijencije u svijetu. Babić je prikazala nekoliko pristupa problemu upravljanja gradivom: Arhiv i ured za zapise Berkeley laboratorija, koji po mišljenju autorice svome osoblju omogućuje postupanje bez nedoumica; Westminsterско sveučilište u Velikoj Britaniji na čijem primjeru pokazuje kako svaka ustanova u ovoj državi osmišljava vlastiti proces upravljanja dokumentacijom; kanadska praksa generičkog pristupa zapisima znanstvene funkcije koji naglašava postupke vrednovanja, odabiranja i izlučivanja gradiva te australski pristup, koji je znatno drugačiji od tri gore navedena. Uz pomoć programa ASAP (*Australian Science Archival Program*), u Australiji su zaštićeni zapisi i predmeti znanstvene provenijencije, ali je i jasno naglašena potreba osvježavanja širokih slojeva ljudi o ovom gradivu kao dijelu ostavštine pomoću koje će se bolje razumjeti povijest australske znanosti. U posebnom je poglavlju prostor posvećen i međunarodnom standardu za upravljanje zapisima ISO 15489 *Records Management*.

Nakon prakse u svijetu, autorica prelazi na praksu upravljanja gradivom znanstvene provenijencije u Hrvatskoj. Za potrebe ovog rada autorica je provela anketu te obavila neposredan uvid u stanje gradiva u znanstvenim ustanovama. Zaključila je da sustav vođenja spisa nije dovoljno osmišljen i ne funkcionira. Dapače, dosad nije zabilježen niti jedan slučaj stvaranja cjelovitog sustava upravljanja zapisima neke znanstvene institucije, a materijalni aspekti pohrane gradiva u hrvatskim znanstvenim ustanovama su poražavajući. Ističe da većina zaposlenih djelatnika u znanstvenim institucijama slobodu znanstvene djelatnosti poistovjećuje s nemarnim odnosom prema dokumentaciji te završava kako ne postoje jasni principi i načini praktičnog djelovanja na području upravljanja spisima znanstvene djelatnosti, prvenstveno zbog nedostatka želje da se to područje regulira. Da bi se opisano stanje poboljšalo, smatra nužnim stalno održavanje spisovodstvenog sustava uz pomoć priručnika za upravljanje zapisima te stalno stručno usavršavanje osoblja; predlaže i razredbeni sustav prema modelu nacionalnog arhiva kanadske provincije Britanske Kolumbije. Predlaže organizacijske modele znanstvenih arhiva za određeni tip institucije, a što se specijalnih arhiva tiče, za početak predlaže organizaciju jednog specijalnog arhiva koji bi okupio gradivo istog znanstvenog područja (društvene znanosti, tehničke znanosti, prirodne znanosti i dr.).

Autoričin bi se apel za poboljšanje stanja u Hrvatskoj mogao sažeti u zaključak, da se opseg sačuvanoga gradiva znanstvene provenijencije u Hrvatskoj ne može promijeniti, ali važno je zauzeti ispravan stav prema gradivu koje nastaje, kako bi procesi na području znanstvene djelatnosti ostali sačuvani u najboljem omjeru i na najbolji način.

U dodatku nalaze se: Izvori i literatura; Sažetak; Životopis; Prilozi 1-6 (1. Fondovi o znanstvenoj funkciji u arhivskim ustanovama; 2. Opći obrazac za predaju gradiva/Berkeley Lab.; 3. Obrazac popisa gradiva za predaju/Berkeley Lab.; 4. Obrazac o dostupnosti gradiva koje se predaje/Berkeley Lab.; 5. Model razredbe za administrativno područje; 6. Model razredbe za znanstvenu (institucijsku) djelatnost te Sadržaj.

Ivanka Magić

Landeka, M. (ur.). **Zapisnici Kotarskog narodnog odbora u Vukovaru 1947.-1952.**
Vukovar : Državni arhiv u Vukovaru, 2009. 296 str.

Zapisnici Kotarskog narodnog odbora u Vukovaru 1947.-1952. prva je knjiga biblioteke Gradivo za povijest Vukovarsko-srijemske županije, pokrenute s ciljem objavljivanja dokumenata značajnih za rasvjetljavanje političkih, društvenih, demografskih, ekonomskih, vjerskih i drugih važnih aspekata života na spomenutom prostoru u razdoblju 1947-1952. Ovo je ujedno i prva knjiga povijesnih izvora Državnog arhiva u Vukovaru, osnovanog 2007. godine, kao područnoga državnog arhiva nadležnog za prostor Vukovarsko-srijemske županije.

Nakon popisa kratica, *Prologa* ravnatelja Državnog arhiva u Vukovaru Petra Eleza i kratke napomene *Način prijepisa teksta zapisnika*, slijedi tekst Stjepana Prutkia *Kotarski narodni odbor u Vukovaru*. U njemu je ukratko opisana povijest Kotarskog narodnog odbora Vukovar od njegova formiranja 1945. do ukidanja 1955. go-